

12

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
**PRÆSERVATIONE
MORBORUM
MILITARIUM,**

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſe Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.

FACULT. MEDICÆ SENIORE
DECANO SUO SPECTATISSIMO,

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo, omni honoris cultu proſequendo,

PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQUE CONSVETIS

ANNO MDCCXLV. D. MART.

Publicæ ac placidæ Eruditorum ventilationi ſubjiciet

AUCTOR ET RESPONDENS

DANIEL DREISOVIUS,

STOLPENSIS POMERANUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

26

DISTRICTO HANNOVERENSIS MEDICAE

PRÆSERVATIONE

MORBORUM

ACUTISSIMORUM

DR. D. MICHAELIS ABERTH

DOCTORIS MEDICINÆ

ACUTISSIMORUM

ACUTISSIMORUM

ACUTISSIMORUM

ACUTISSIMORUM

A M O N S I E U R
MONSIEUR
MICHEL LAURENT
DE PIRCHEN

Major General au Regiment du Garde de
Corps Grenadiers de Sa Majesté le Roi de Po-
logne & Electeur de Saxe, &c.

A M O N S I E U R
MONSIEUR
CASPAR FRANCOIS
DE PIRCHEN

Colonel d'un Regiment de Dragons au Ser-
vice de Sa Majesté le Roi de Pologne & Ele-
cteur de Saxe, &c.

A M O N S I E U R
M O N S I E U R
M I C H A E L
A M O N S I E U R
M O N S I E U R
N I C L A S D U B I S L A S
D E P I R C H E N

Colonel d'un Regiment d'Infanterie de Sa
Majesté le Roi de Pologne & Eleeteur
de Saxe, &c.

C A S P A R F R A N C O I S

D E P I R C H E N

Colonel d'un Regiment de Dragons au Roy
vica de Sa Majesté le Roi de Pologne &c.
de Saxe, &c.

MESSIEURS

yant toujours soupiré après les occasions de VOUS temoigner mes très humbles respects, j'ai enfin embrassé celle de mettre VOS illustres Noms à la tête de ces feuilles & de VOUS les présenter avec tout le respect possible. Il est vrai, que la hardiesse de mon entreprise, & la crainte de m'attirer peut-être VOTRE indignation m'ont d'abord detourné & retenu de ce dessein; Mais

) 3

la

la connoissance de l'humanité & de la générosité, qui sont si naturelles à VOTRE illustre Maison, m'ont enfin porté à VOUS les offrir très humblement. Rien n'est plus digne d'un homme pénétré de reconnaissance, que de faire connoître à ses Fauteurs, qu'il n'a pas oublié les bienfaits, dont ils ont daigné le combler, & qu'il leur en a une éternelle obligation. A présent que je vais donner au public une preuve de mes veilles & de mes études Académiques, j'ose VOUS les offrir très humblement, VOUS suppliant en même tems d'agréer, que je fasse voir à tout l'Univers l'infinité d'obligations que je VOUS ai des graces infinies, dont VOUS avez daigné combler toute ma famille & moi en particulier dès ma naissance jusqu'à présent. Les bienfaits obligent ceux, qui les reçoivent, & leur sont agréables, mais ceux, qui en sont comblez dans leurs grands besoins, & qui sont soulagez dans leurs miseres, y sont bien plus sensibles. Enfin il n'y a rien, qui me puisse faire oublier toutes VOS graces, & la mort seule pourra effacer de mon coeur une reconnaissance, qui y est

est si profondement imprimée. Je n'entreprendrai pas MESSIEURS, de faire ici VOS éloges, quoique j'aye une très ample occasion de m'étendre sur VOTRE rare mérite, puisque tout ce que j'en pourrois dire, seroit fort au dessous de ce que le monde en pense; outreque je craindrois d'offenser VOTRE modestie, si je tachoïs de louer VOTRE mérite & VOS bonnes qualitez, estimées & admirées de tous ceux, qui ont eu l'honneur de VOUS connoitre depuis que VOUS servez si fidelement & si utilement VOS Augustes Maitres les grands Roix de Pologne. Je me contenterai de VOUS rendre des très humbles actions de graces de l'infinité de bontez, dont VOUS avez si genereusement daigné combler mes parens, & moi, & de souhaiter très ardemment que le Seigneur VOUS tienne toujours en sa sainte garde, qu'il continüe à benir VOTRE sagesse & VOTRE valeur pour le service de VOTRE Auguste Maitre, & qu'il VOUS fasse jouir de mille & mille prosperitez avec toute VOTRE illustre Maison. Au reste j'ose VOUS demander très humblement

ment la continuation de VOTRE haute protection uniquement capable de me rendre heureux, & je VOUS prie d'être bien persuadé, que je serai jusqu'à la fin de mes jours avec un profond respect & toute la veneration possible

MESSIEURS

VOTRE

à Hall
le Mars
1745.

très humble, très obeissant, & très respectueux

Serviteur

DANIEL DREISOVIUS.

PROOEMIUM.

Quantum salutis reipublicæ felicitatisque momentum in illius quiete & securitate situm sit, procul dubio cuius tam est apertum, ut hic proluxa ad hujus asserti veritatem stabilendam minime argumentorum opus habeam deductione: etenim observationibus, experientia quotidie suppeditatis iisque inter se comparatis, abunde comprobatur. Quid autem præter summi Numinis protectionem & justitiam illibatam prudentiamque, a principibus ac magistratu fasces imperii tenentibus sincere exercitam, bonum illud præstantissimum certius largitur, quam militum strenuorum & selectorum optimeque in disciplina militari eruditorum sufficiens numerus? Hocce enim instructa publica societas, solo terrore viciniis injecto, hostium plerumque abarceat insultus: & quamvis adversariorum audacia tam sit effrena, ut inimica quædam moliantur

A

cona-

conamina: robur tamen illud, ad conflictus semper paratum, impune nunquam offendunt, scopulis potius quasi immotis infeliciter allidentes, percelli pleurumque conspiciuntur. Quæ cum ita sint, incollas subditosque cujusvis imperii nihil sane impedire nihilque detinere debet, quo minus exercitum, qui pro salute sua comparatur aliturque, magni æstiment & omnia, in viribus suis posita, quæ ad eum sustentandum ac conservandum requiruntur, libenter conferant. Horum L. b. consideratio meum quoque animum, hoc tempore cogitationes volutantem, quodnam eligendum esset argumentum speciminis loco edendum, eo deduxit, ut non inconstitutum alienumque esse existimem, si jam in conscriptione dissertationis, ad salutem militum tendentis, vires meas perexiguas exercere decernerem. Præcipue autem thema elegi pertractandum **DE PRÆSERVATIONE MORBORUM MILITARIUM**, quod facius meliusque esse duxi, omne studium iis avertendis maxime adfectionibus esse impendendum, quæ per status militaris circumstantias curatu difficillimæ, imo invincibiles sæpius existunt. Prodeant itaque pagellæ hæ publicoque se sistant examini; quæ vero simul Lectori benevolo, si forte in elaboratione minus concinna, aut non solida prolixaque satis, ingenii quandam immaturitatem percipere videatur, considerandum omnino relinquunt, primitias has esse conscriptoris sui, hinc mitius ab eo de se expetunt expectantque iudicium. Priusquam vero ipsum hoc opus adgrediar, summum
 Numen

Numen supplex apprecor, ut hisce conatibus meis viribusque exiguis clementia sua adesse omniaque mea conamina, ut & hoc, in nominis sui gloriam dirigere velit.

§. I.

Præservationem itaque a militaribus morbis pertractaturo incumbere mihi existimo, terminorum primum explicationem quandam thematis hujus præmittere. Per militares autem eos intelligo morbos, qui militibus præsertim familiares esse observantur, quarumque præcipua causa in vitæ eorum peculiari genere & ejus circumstantiis maxime est fundata: luculenter hinc apparet, morbos hic eos occupationes nostræ fore objectum, qui singuli quidem alius etiam ordinis hominibus evenire possunt; positus enim in vivendi quodam genere iisdem aliquibus causis, idem quoque effectus in vita militari observandus produceretur; ast visum ramen est, afflictiones, frequentia sua militibus præ ceteris mortalium infestas merito militarium nomine posse insigniri.

§. II.

Præservare a morbo nihil aliud est, quam illius causas antecedentes vel plane tollere, vel saltim eas in producendo effectu, nimirum proxima & continente morbi causa morboque ipso impedire. Jam huncce conceptum ad morbos militum applicanti & ad eorum officia attendenti facillime patescit, præservationem militum ab eorum morbis non levissimum semper involvere negotium, sed plerumque multis esse implicitam difficultatibus. Et

A 2

enim,

enim, qui ad nutum summi imperantis vitæ etiam extremum periculum mortemque ipsam pro tuenda salute publica subire juramento obstricti sunt, illis eo minus sanitati exquisitius semper licet consulere, etsi optima præscribantur medicorum consilia: attamen præstandum, quantum potest, & cum nec semper, nec ubique circumstantiæ in vita militari ita sint comparatæ, ut nulla plane præservatio locum inveniat, neque occupatio hæc nostra, ad eam spectantia sistens, supervacanea & inutilis habenda erit. Proposito autem huic, ut satis pro viribus faciamus, innuente præservationis jam suppeditata explicatione, quænam sint morborum militarium causæ, quoque se modo exerant in producendis effectibus suis, perferendum venit, ut his cognitis ostendi deinceps queat, qua ratione, quibusque remediis singula hinc imminentia mala possint averti.

§. III.

Ordinem, quem in pertractatione secuturi sumus, ad seriem rerum non-naturalium, in scholis medicorum ita dictarum, accommodare liceat: etenim hæc res tantum non omnes fovent causas, ad quas in præservatione respicere nos oportet.

§. IV.

Primum igitur de aere, quatenus causas morborum suppeditat, est differendum. Aër autem sanitati noxius evadit, si peccat, vel in excessu caloris, vel frigoris, præsertim, si ita comparatus subito alterum unus excipiat; vel impuritate sua, vel concurrentibus & complicatis hærum quibusdam qualitatibus simul lædere observetur.

§. V.

§. V.

Calorem excedentem secundum receptivitatem subjectorum, quæ adficit, metiri convenit. Sic enim idem illius gradus, in se spectati, meridionalium regionum incolis tolerabilis est, qui septentrionalibus gentibus fervidus & exitiosus existere conspicitur. Simili, sed respectu locorum inversa ratione, de frigore excedente quoque est judicandum. Diversus hic in subjectis effectus soli innititur consuetudinis vi, quæ in corporibus eorum, sensu fere eodem perpetuo diuque percepto, obtinuit ac confirmata est. Ad hanc itaque in conservatione militum valetudinis quoque respiciendum esse, omnino in propatulo positum videtur.

§. VI.

Calor nimius, ambiens viventium corpora, non tantum hæc ipsa eorumque humores immediate calefacit, sed etiam hoc præstat, dum sanguis, in perpetuo suo motu circulatorio constitutus attritioneque continuante calidior redditus, jam ab attracto in pulmones aëre, quod frigidior efficere solet, condensari satis & particulis suis igneis abundantibus orbari sufficienter nequit: accedit, quod hic minus calidi aëris usus in tota etiam corporis peripheria externa cessare debeat: & quo magis tunc simul corporis voluntarius motus exercetur atque intenditur, eo quoque major, aucta sic sanguinis circulatione, accenditur fervor, mirum itaque in modum turgescere incipiunt humores, & vel febribus continentibus causa sufficiens suppeditatur, vel orgasmus ita expandit sanguinem vehentia vasa, ut pori eorum hiare nimium, aut latera illorum rumpi omnino cogantur, hinc hæmorrhagia

giæ variis in corporis locis evenire, vel, si sanguis effluens incarceretur in parte quadam, inflammationes & ulcera inde ortum ducere possunt.

§. VII.

Considerandum non minus est, quod æstuante humorum circulo, pars sanguinis subtilior in serum excrementitium resolvi soleat: hoc ad minimos simul meatus, motus violentia protrusum & per poros in peripheria expressum, largissimum constituit sudoris profluvium. Si itaque humido suo delibatissimo corpus privatur, crassiore remanente, præterea motus vasorum compressorius, per præcedentem eorum validiorem expansionem debilitatus languidusque existit, humores illi residui crassiores per canales minimos, ob hanc suam qualitatem vitiatam transire facile non possunt, nec a læso partium tono promitti per transitus suos sufficienter queunt; hinc non rite succedunt se. & excretiones, subsistunt humores, flagnant, obstruunturque vasa, & ita, nisi mature avertantur, congestiorum morborum variorum & infarctuum aliorumque adfectuum proventus præsto erit. Non dicam, quod lassitudine & virium nimia prostratione milites officio suo rite obeundo inepti plane evadant.

§. VIII.

Mala vero & damna omnino eo majora ex calore excedente in corpore humano propullulant, si, sudore jam largiter profuente, tempestas fervida subito cum frigidiori permutetur, aut etiam motus corporis antea exercitus, repente abrumpatur & quiete excipiatur, sique loco frigidiori, vestibus abjectis, aut frigidæ plane aquæ se committat aliquis. Sic enim vaporis ac humoris, salino sulphureis

phureis particulis abunde imprægnati jamque excernendi, subito præcluditur exitus, hinc emphysemata leucophlegmatæ & alii rheumatico-arthritis adfectus ortum trahunt: & quidem horum illi eo majus fovent periculum, aut incommodum, quo nobiliores, aut sensibiliores sunt partes, ad quas infesta illa conjicitur materia: ita etiam, si ad primas propellitur tunc vias, & ibi cum cibis variis e.g. dulcibus, tum forte comestis, & bile concurrente confermentans, in acrimonia sua exaltratur, diarrhæas ac dysenterias progignit & ad atrociora quoque mala symbolum suum potest conferre.

§. IX.

Non prætermittendum quoque est momentum aliud huc præcipue pertinens: Nimirum, si, humoribus in æstu ac fervore summo constitutis, ab exhalatione sufficientis corporis humiditatis, intolerabilis adffigit sitis, haustaque ad eam exstinguendam larga aquæ frigidæ copia coagulat humores calidissimos, constringitque vasa minora eximie jam turgentia, sicque statim in his sanguinis & lymphæ liber progressus intercipitur, hinc inflammationes ventriculi, faucium & intestinorum reliquarumque adjacentium partium procreari crebro assolent: quæ omnino gravissima mala ægros satis cito jugulare valent.

§. X.

Convertimus nos jam ad consilia aliqua proponenda, quibus præservatio a recensitis hætenus adfectibus in militibus etiam, si modo exquisite semper observari atque impleri possent, obtinebitur. Primum quidem ducibus omnino notandum venit, ne subditos sibi mili-

tes

res in radorum solarium fervore ac aestu exercitiis sine intervallo per multarum horarum spatium obeundis molestent, nec tum excubias, nisi sub tectis, diutius peragens ab ipsis postulent, neque hoc tempore itinera, aut alios varios corporis motus, nisi summa urgente necessitate, subeundos illis imponant, sed potius hos noctu, vel horis matutinis, absolvendos cureat. Militibus & infimis quoque probe inculcandum, ne variis porulentis spirituosus ad sitim forte extinguendam se repleant, quippe quæ orgasmum mirum in modum exacerbare solent. Sudorem, tam per calorem, quam motum etiam, forte accedentem prolectatum largiterque profluentem, nulla re frigida, nec aëre nec aqua subito suppriment, motum moderate exerceant potius, jamque antea exercitum tam diu itidem moderatissime continuent, donec sudatio illa paulatim in transpirationem insensibilem commutetur. Si vero accidat, ut serena atque calidissima tempestas, subito a frigidiori præsertim humida excipiatur, ne transpiratio tam repente turbetur atque supprimitur, necesse est, ut vestimentis, quæ adsunt, ita tegant atque obvelent corpora sua, ut mutatio hæc tantum effectum in se exerere non possit; hoc etiam sine, quod jam in præcedentibus commendavi, & hic conveniet, motum corporis moderatum, quantum per vires & circumstantias fieri potest, aut suscipere, aut continuare perque gradus imminuere, donec interno humorum circulo placato, quieti tuto se tradere possint. Utile hic erit, si quoque porus quidam, actu, non potentia calidus adsumatur lenisque diaphoresis conservetur, aut si transpiratio jam suppressa est, iterum provocetur. Sic enim catarrhorum

rum & rhevmaticorum ceterorumque adfectuum, alias hic
evenientium, & præservatio & maxima ex parte curatio
absolvi poterit.

§. XI.

A potu frigido in notabili corporis incalescentia
tamdiu abstinendum est, donec æstus aliquo modo in hu-
moribus mitigatus fuerit, & tunc prius frustulum panis
comedi ac dein, interrupto tamen haustu sitis potest extin-
gui. Sed adstruendum quoque est, quomodo gravissima
illa damna averti possint, quæ iis evenire solent, qui sitis ni-
mis impatientes, aut ignorantia subsequens periculi sedu-
cti ab ingurgitatione potus frigidi sub æstu humorum non
abstinuerunt. Si enim tum spastici dolores oriuntur,
colica intestina adffigere incipit & cardialgia cum conati-
bus vomendi nauseabundis adest, indicia, si non jam
præsentis, semper tamen sunt imminentis inflammatio-
nis. Putant tunc imperiti medicorum empiricorum non-
nulli, ductum naturæ sequi, ad vomitum promovend-
um emetica porrigere: sed tantum abest, ut ita malum
corrigan, ut potius spasticos jam adffigentes motus in
tantum augeant, ut celerrimum inflammationis augmen-
tum, gangrænam cum sphacelo produci, tandemque
mortem, scenam totam claudentem insequi necesse sit.
Si vero in vicinis ut hepate, liene ceterisque partibus
strictura tantum hæserit, hæc ita ibidem incongrua illa
medicatione obfirmatur, ut obstructions ibi & infarctus
cum insequentibus adfectibus, ut ictero, hydrope, phthi-
si, melancholia producantur. Si itaque in primis viis
primi illi motus post haustum potum frigidum strictura-
que in hypochondriis sentiuntur, angue pejus omnia
B magis

magis commoventia, ut emetica & purgantia præsertim fortiora evitanda sunt: porius discutientia & resolventia, quo etiam acetum aliaque acida vegetabilia, absorbentibus ad saturationem adfusa, pertinent, uti & lenissima demulcentia adhibenda veniunt. Conferri hic meretur *MINDERERI medicina militaris*, ubi mirum in modum hoc casu extollit atque commendat folia bellidis minoris recentia, cum aceto comedenda, malumque sic in herba, quod ajunt, jugulari, fidem facit. In quo remedio, cum efficacia illa potissimum resolventi aceti virtuti adscribenda videatur, hoc præcipue acrius adsumendum, minime vero plane omitendum venit.

§. XII.

Quemadmodum autem calor nimius causa morborum existit: ita etiam frigus excedens multas corpori noxas inferre valet. Non raro observatur, quod, adulta hyeme, frigus siccum, præsertim flantibus simul ventis boreali, aut australi, nocturno tempore, vel ante ortum etiam solis, tanta acerbitate atque sævitia corpora illi exposita invadat & periculosa sua efficacia penetret, ut vita plane ea priveret. Eo frequentius vero tunc accidit, ut in extremitatibus corporis, ut manibus & pedibus, naso pinnisque aurium & ceteris prominentibus partibus ita coagulentur humores, ut glaciæ ad instar congelentur, unde rigida facta facile contactu rudiori franguntur deciduntque. Si vero ita comparatæ subito circumdentur calore, igneæ particulæ tanta vehementia penetrant earum superficiem, ut illis latera vasculorum nimis distenta, interius tamen solido congelato corpori adhærentia sicque extensionem sequi non valentia, rumpantur

eur

tur necesse sit. Ex tam multiplici læsione nihil aliud, quam putredo atque sphacelus ipse enascitur & pars ut emortua decedit. Si in minori gradu coagulatio humorum occupaverit, etiam hinc mitiores, sat molesti tamen adfectus oriuntur, qui pernionum nomine veniunt, quibus non raro phlyctænæ jungi solent. Hic vasa partim destructa, partim tono suo privata, congestiones ad hæc loca causantur & hinc pustulæ sub separata cuticula sese atollunt, dolores prurientes cum tumore rubro adfigunt, & nisi resolvarur humorum extravasatorum stasis congestioque blande discutiat, ulcera mali moris & sanari difficillima hisce in locis suam figent sedem.

§. XIII.

Non minus etiam ex frigore graviore, diutius & continuo corpus circumdante oritur damnum, si humorum, inter membranas articulorum atque musculosarum partium contentorum, lymphatica coagulatur portio, quæ dein stagnans non sinit a tergo adfluentem transire & per meatus suos ad vasa majora revehentes redire, restagnat igitur & hæc accumulataque distendit continentes membranas sensibiles, unde non potest non oriri dolor expansivus admodum molestus, qui nomine rhevmatismi & arthritidis medicis venire solet. Et non desunt etiam exempla de veritate hujus eventus satis testantia: Inter alios hac de re HENRICUS MUNDIUS in operibus suis medico-physicis adfirmat, milites quamplurimos, quibus tempore hyemali in Scotia bellum esset gerendum, frigore ita esse adfectos, ut veluti contracti ægre postea incedere valerent, quidam non omnino nec arma tractare potuerint. Neque minus CLOPTON HAVERSIUS de

Offibus Capite IV. conferri potest, ubi veritatis hujus confirmationem invenimus.

§. XIV.

Conceptu nec difficile erit, intensum etiam frigus interioribus corporis partibus labem adfricare posse. Constrictis enim vasculis in ejus peripheriam desinentibus, humores majori, quam solita quantitate propelluntur ad interiora inde primum quidem a vasis sanguiferis valde distentis in capite, præsertim in subjectis plethoricis, comprimuntur nervorum principia, ut in ejusmodi statu constituti, præsertim quiescentes tanta ad somnum inclinatione cum omni fere doloris sensuumque abolitione rapiantur, ut illi resistere vix, vel, nisi valide movere se incipiant, plane non possint: si autem diu hoc duraverit, in soporem tandem lethalem incidere assolent. Periculum hoc eo gravius certo est, si potu spirituosissimo sanguini prius turgescerentiam intulerint.

§. XV.

Idem, quod in capite, etiam in inferioribus partibus ad interiora fit, scilicet ad viscera humores frigore proprimuntur ibique coacervantur, hinc in subtilioribus vasis a nimia extensione ruptiones & extravasationes ortum trahunt. Certius autem imminet malum, si humores antea jam spissitudine peccantes, per frigus adhuc magis condensati, aut ad hæc ab adsumto valde spirituosissimo potu aliquo modo coagulati, in vascula minima protruduntur. Ita enim in hisce subtilissimis meatibus, transitum liquido spissiori non concedentibus, stagnare incipiunt & sic febres inflammatorie aliique ex impedito lymphæ progressu propullulantes morbi scenam suam ludendi

di

di ansam inveniunt. Prodeunt autem ita praesertim pleuritis & peripneumonia, qui adfectus in vita militari sat periculosi habendi, ubi curatio congrua variis circumstantiis difficilis redditur.

§. XVI.

Neque minus in vasis majoribus, compressa lymphatica humorum portione, ad interiora & sanguinis massam propriam, praecipue largiter adveniente hausti spiritus vini, aut frumenti coagulante principio, oriri facile queunt concrementa quaedam polyposa, quae dein difficulter, aut plane non possunt resolvi, potius indies mole sua augeri sicque progressum sanguinis inhibere cum lethali tandem eventu inopinato observantur.

§. XVII.

Humido frigida aëris constitutio, quia nunquam tanta intensione, uti quidem sicca, corpora mortalium adfligit, non tam recensitorum a frigore provenientium adfectuum, quam potius morborum lymphatico serosorum, secunda existit mater. A frigore enim, quod jam ostendimus, & condensantur aliquo modo humores propellunturque ad interiora, ab humiditate autem tonus fibrarum in cute & pororum orificiis relaxatur atque sic, his collabentibus & flaccidis redditis, in peripheria humorum progressus impeditur & transpiratio imminuitur, aut plane sufflaminatur. Serum itaque excrementitium & impurum, in corpore retentum, atque retinenda humida nimis contaminans, adfectibus permultis, ut catarrhis febribusque catarrhalibus, rheumaticis doloribus, pleuridi etiam, ut & cachexiae, leucophlegmatiae aliisque originem praebet. Praecipue haec eveniunt mala, si humo-

res ante refrigerationem ad peripheriam, adsumtis calidis propulsi, aut aëre externo calido alliciti fuere. Diu autem continuata tempestas humida epidemicis variis febribus producendis inservire solet.

§. XVIII.

Jam, quomodo hæcce mala ex frigore oriunda avertenda sint, brevibus indicare, nostrum est. Præprimis itaque omni ratione studendum erit, ut aër frigidus nimis, a corporibus militum abarceatur, hoc aliquo modo obtinebitur, 1) si excubias agentibus tecta quædam, Speculæ, Germ. *Schilderhäuser* vocatæ, procurantur, & si militibus hoc munus tenentibus per brevissima intervalla alii substituuntur, ne ibi ab injuria aëris labes aliqua ipsi inferri possit. 2) Vestimenta sufficientia ad omnes corporis partes, exigente necessitate tegendas atque fovendas, porrigenda erunt. Hæc autem non ex materia magis solidiori sint confecta, neque ita comparata, ut arctissime corporis partibus adjaceant easque comprimant. 3) Motu etiam corporis nociva aëris frigidi violentia non parum impediri poterit, siquidem sub illo, solidis partibus attritis atque compressis humorum circulus, caloris interni origo, promovetur, augeturque. Hinc convenit militibus in excubiis positis, si semper licet, continuo obambulare inque itineribus pedes & manus concutere ac fricare, si vero equis insidendo iter faciendum est, ab illis potius descendere pedesque & totum corpus etiam eundo movere præstat, quam quiescendo magis periculum læsionis aliquod incurrere.

§. XIX.

Si vero nihilo minus infortunium acciderit, ut membra,

bra, frigore vehementer adfecta, stupida rigidaque reddita sint, nihil magis cavendum est, quam ad fornacem calidum, aut alium calorem, multum ab illo in corpore perfrigerato residuo differentem ea fovere. Potius per gradus reficienda veniunt, ita nive prius fricantur utiliter læsæ partes, aut immittantur aquæ gelidæ, quæ gradatim post intervalla tepidiori commutari potest, dein linteis fricentur & tandem sub molliori tegumento foræ aut vario modo motæ, pristino restituantur statui. Ad avertendas tum congestiones, partis debilitatus tonus roborantibus reficiatur & stasis quorundam humorum discutientibus & resolventibus removeatur.

§. XX.

Spiritus ardentés, ut sunt spiritus vini, frumenti & alii, nomine aquarum vitæ venientes ceteraque valde inebriantia potulenta, intenso præsertim frigore maxime sunt evitanda: & licet subjectis satis illis adfuetis parca quantitate adsumenda concedi possent, tamen, quia moderamen in omnibus difficillimum esse solet, consultius videretur, usum horum ob abusum & inde evenientia graviora mala plane inhibere, donec frigoris intensio remiserit, præsertim si milites jam in negotio mobiliori non sint constituti. Cum tamen nullo modo conferat, jejunum aëri frigido se exponere negotiaquo sua subire, frustulum panis comesum, cerevisia superbira, aut, si circumstantiæ permittunt, decoctum, vel infusum aliquod ex pane saltem & aqua paratum adsumtumque convenientissimum erit.

§. XXI.

Omni etiam industria eo respiciendum est, ne, antequam

quam frigus præsertim humidum subeat, in loco nimis calido, ita corpus foveatur, ut sudor inde plane erumpat, ne dein ex subitanea aëris mutatione, transpiratio in totum sufflaminetur malaque jam recensita inde eveniant. Si vero his non observatis, poris subito in peripheria constrictis, humores tamen ad illam compulsi leucophlegmariam, ephylēmata, aut alios catarrhosos adfectus produxerint, ad avertenda graviora hinc propullulantia mala itidemque præsentia tollenda succurratur infuso, aut decocto aliquo calide adsumto, ubi essentia quædam diaphoretica simul utiliter cum spiritu vini & cum hoc præsertim frigidioris temperamenti subjectis propinabitur, adjuncto tamen regimine diapnoen excitante.

§. XXII.

Aër etiam, quod ex physicis patet observationibus, varii generis effluvia recipit indeque impuritatem acquirit, quæ in corpore humano multis in morbis procreandis efficacem se exerit. De humiditate nimia & nociva jam dicta satis videntur, ubi de frigore humido disferui. Ad cetera autem & proprie sic habenda aëris inquinamenta referendæ sunt exhalationes ex aquis stagnantibus & corruptis, in quas nempe in quiete constitutas, tam ex terra, quam etiam ex vegetabilibus inundatis, putrescentibus retræ varii generis particule dimittuntur, motuque putrefactorio exaltatæ & subtiliores redditæ in aerem tandem cum aqueis particulis junctæ discedunt. Neque minus exhalationes animalis profapiae, præcipue autumnali tempore præcedenteque ætate, sicco calore urente, ex insectorum variorum copiosa colluvie in aerem abripiuntur, quod itidem circa aquas paludosas

dosas solis radijs ferventibus expositas contingit maxime: impuritas hæc ventis dein translata in vegetabilia & fructus decedit. Si ad hæc animalia occisa, quod in strage militum armorum confictu facta accidit, aliaque ex quacunque causa mortua inhumata jacent, putrescunt & putridæ particulæ aëri traduntur.

§. XXIII.

Omnia recensita inquinamenta, cum corpus vel per inspirationem, vel per esculenta illis infecta adsumta, vel poros penetrando corporis externos subeunt & cum impuritate forte in corpore jam contenta sese conjungunt, rotam sua tetra, acri, caustica & fere venenosa indole inficiunt humorum massam, unde tunc epidemii varii & contagiosi oriuntur adfectus, quo referuntur febres catarrhales malignæ, exanthematicæ & petechiales, dysenteria, sique varii in omnibus diætæ regulis commissa vitia accedant, morbi castrenses, aut plane pestilentiales sese excludere solent, quorum dein peculiare miasma etiam aërem mirum in modum inficit multorumque hominum strage se satis cito dispergit. Horum autem dirorum malorum causis cum milites non raro, tam in castris viventes, quam castellorum præsidium tenentes expositi sint, non mirum etiam est, ipsis illis morbis eos sæpissime infestari: Hinc interdum plures militum iisdem, quam hostium insultibus misere opprimi observantur.

§. XXIV.

Quæ cum ita sint, quantum fieri potest, obviam morbis his eundum est. Utinam vero plus ad eos avertendos, quam per belli vitæque militaris rationes licet, præstari possent. Castrorum enim loca castellaque aëre insalubri

C
infe.

infecta relinquere inque saniora se conferre optimum esset remedium, sed cum sæpius ex locorum situ, licet insalubri multum emolumentum fortunæque bellicæ dependeat, consilium hoc medici frustra plerumque proponitur. Alia itaque sunt commendanda, quibus quidem non tam cito & facile malum evitatur, aut inhibetur, attamen in tantum ei resistitur saltem, ne damnum ex insalubritate loci oriundum utilitates ex ejus situ speratas superet. Præprimis omnia impuriora, tam partes animantium, quam vegetabilium, putridos spargentes odores longius removeantur, aut terræ infodiantur, ipse autem aër jam infectus ignibus crebro circa locum obtentum confectis, acidis exhalatis, aut fumo sulphuris, ligni, foliorum baccarumque juniperi & aliorum suffimigiorum accensorum in tentoriis præsertim & castellis purior reddi poterit. Evitanda tum omnia ea diligenter veniunt, quæ corpus debilitare & ad recipiendum fovendumque facilis miasma ex aëre communicatum aptius reddunt. Hinc omnes excretiones præcipueque perspirationis placide conservandæ & promovendæ quidem sunt, attamen omnis in illis excessus, uti & in labore & vigiliis evitandus atque aër frigidus, præsertim humidus simul existens a corpore abarcendus est.

§. XXV.

Si jam subjecta quædam contagioso morbo infecta sunt, statim separentur a sanis, ne hi simili inficiantur impuro miasmate. Convenit tunc etiam, ut adhuc sani præservationis causa, quæ salivæ proventum producant, ut radicem quandam alexipharmacam, frustulum myrrhæ in ore teneant & mastitent, aut, qui adsueti sunt, taba-

tabaci fumum, moderate tamen, fugant, hac vero cum cautione adhibenda, ne salivam hisce prolectam deglutiant, sed crebro semper expuant. Acida, præcipue mane jejuno stomacho frustulum panis aceto imbutum ingerere non contemnenda sunt. Maxime autem hic a violentè operantibus medicamentis abstinendum erit, quippe quæ nec avertunt secure, nec tollunt hæc mala, sed morus in corpore, aut exacerbant, aut excitant nimis, hinc materia contagiosa subtilior ejusque venenosa vis efficacior evadit.

§. XXVI.

Jam ex ciborum & poruum inconvenienti usu eorumque qualitate noxia militibus sæpissime evenientes percurrendi breviter sunt adfectus tumque præservatio illis adjicienda venit. Sitis famesque diu adfligentes vires quidem corporis, quod notissimum est, satis destrunt, hincque permultis morbis ansam præbere possunt, sed quomodo inopia illa famem sitimque producens evitari possit, non est medici consilium, nec iraque a nobis hic expectandum. Fame autem diutius adflisti, si ipsis cibi iterum præbentur, sique tum magna voracitate ingeruntur, multum inde enascitur incommodi, præsertim si cibi durioris fuere qualitatibus. Tum enim nec humores, nec vires sufficientes in primis viis ad digestionem necessariæ adsunt, hinc cruditates remanent, quæ febribus causam præbere solent. Aut nimia ingestorum quantitas non digesta, nec a motu peristaltico debilitato propulsa alvum adstrictam colicamque producit. Convenit itaque primum liquidioribus ac mollioribus parce adsumtis vires tonumque partium reficere, priusquam consistentiores

cibi & quidem ad appetitus fatietatem usque adsumantur.

§. XXVII.

Carnes putrescentes, aut ex animalibus, morbo quodam in humoribus laborantibus maectatisque, desumptæ, cum humanæ naturæ indolem foveant adversam variasque in œconomia vitali turbas & mortem ipsam inferre possint, testantibus id multis auctorum celeberrimorum observationibus, probe eo respiciendum erit, ne militibus carnes ita comparatæ porrigantur comedendæ.

§. XXVIII.

Neque minus abarcendi sunt milites a largo usu fructuum sic dictorum horæorum, præsertim quæ sera æstas primumque autumnus tempus proferre solet, quippe qui ad diarrheas & dysenterias producendas, concurrentibus aliis passim jam adductis causis, permultum conferre solent.

§. XXIX.

Hoc etiam loco de scorbuto inter morbos militares non raro eveniente mentio est facienda. Licet enim illius non minima causa in aëre humido-frigido, poros corporum constringente & excretionem periphericam sufflaminante, de quo supra jam dictum est, delitescat, tamen originis ejus præcipuum momentum in victu inconvenienti quærendum erit. Adfligit autem adfectus hicetum præcipue, cum cibus crudioribus, farinaceis, leguminosis, carnibus salitis & fumo induratis, piscibus similibusque sine variatione & intervallo utendum est, præsertim si jam otio non interrupto corporis motu omnino vacante, quod in castris hybernis contingit, frui licet

licet, aut febris morbusque alius præterito tempore corpora adfluxerit, viresque valde consumferit. Hujus mali tam præservatio, quam curatio omnium optime præstabitur usu largiori recentium herbarum specificarum anti-scorbuticarum, quæ sunt e. g. herbæ beccabungæ, nasturtii aquatici & hortensis, præc. cochleariæ, fructus meridionalium regionum acidiusculi, ut poma citri Aurantiorum & cetera. Ex his succus expressus per se, aut cum jusculis vel sero lactis adhibitus, aut herbæ in forma acetarii comestæ accedente sufficiente corporis motu operæ præ ceteris pretium facient.

§. XXX.

Ad adfectus ex potulentorum usu militibus eveniri solitos referendi sunt, qui corporibus admodum calentibus valideque sudantibus ex ingestio frigido potu oriuntur. Sed de his jam supra pro scopo nostro sufficienter & quidem §. IX. & XI. dictum videtur. Ita etiam de spiritus vini abusu ex eoque propullulantibus malis §. XIV. XV. XX. prolata conferri possunt. Id tantum hic adjicimus, quod de omnibus simul potulentis spirituosus dictum sit, ne illa unquam tam copiose ingerantur, ut ex illis potantes inebriantur, siquidem in ebrietate humores & per hos vasa nimis expanduntur, ut facile inde, si plethora adfuerit vasculum aliquod rumpi & hæmorrhagiæ, aut si in vasis lymphaticis ruptio, vel extensio nimia contigerit, hydro-pis variæ species, vel cachexiæ saltim producantur.

§. XXXI.

Porus aquæ ex stagnis paludosis & putridis desumptæ iisdem producendis morbis ex eadem fere ratione aprissimus existit, qui per exhalationes ex ejusmodi stagnantibus

aquis exspiratas excluduntur, hinc iterum Lectorem ben-
ad superius allata in §. XXII. seqq. remittere liceat. Illud
hic monendum videtur, ut ejusmodi aquæ putridæ usus, si
alia haberi possit, evitetur; Si vero rerum necessitas eam
adhibere postulat, decoquendo, si circumstantiæ permit-
tunt, salubrior & magis innocens reddatur. Fieri hoc et-
iam potest instillando illi aliquot guttulas spiritus acidi vi-
trioli, quo putredo illius tolletur & a conspurcationibus
animalculorum atque insectorum seminis purgabitur.

§. XXXII.

De motu & quiete ita etiam de somno & vigiliis pro
militum valetudine tuenda paucis adjicio, ut, quan-
tum fieri potest, ex nulla parte committatur excessus.
Motus scilicet corporis laborque vires subjecti superans
eas destruit & corpus hinc obeundis functionibus quibus-
vis ineptum reddit. Neque minus otio & quiete diutius,
quam par est, protractis tonus partium corporisque robor
destruitur: hoc vero non conservato se- & excretiones
læduntur, fomesque sic variorum adfectuum producitur.
Vigiliis autem diuturnis itidem, uti laboris motusque ex-
cessu, virium consumptio inducitur, quæ, uti jam moni-
tum est, vario respectu malum exerit effectum. Somno
nimium indulgere, cum ad vitam otiosam referri possit,
communia cum hac excludit vitia.

§. XXXIII.

De vitis in excretionibus morborum causis iisque e-
vitandis in vita militari, variis locis superius jam egi.
Addo hic: Si artificialibus quibusdam excretionibus, ut
sanguinis missioni, scarificationi, aut purgationibus cer-
to tempore celebrandis adfueri sunt, temere has nunquam
omit.

omittant, quia secus natura ad varias turbas & motus anomalos morbificos excitari solet.

§. XXXIV.

Hoc loco etiam castitatis studium militibus, quam maxime commendandum est, quippe quod a multis in tanto numero, in vegetiore ætate constitutorum hominum negligi satis solet. Nisi pretium conscientiae illibatae hos ab obsequio libidinis detinere valeat, sciant atque perpendant saltem, vires tam animi, quam corporis veneris exercitio nimio maxime consumi, & si impuris illis exinde plerumque evenientibus morbis inficiantur, officio suo ineptos reddi. Si tum curationibus nimis acceleratis & incongruis imperitorum incidunt, quantum damni, nisi morti ipsi tradantur statim, sanitati inferri possit, hic enarrare & evincere pagella non permittit.

§. XXXV.

De animi pathematibus medico hic dicendum parum restat. Quod quidem excessus illorum corpori satis noxius esse possit, prolixè probari possit facile, sed quomodo commotiones animi, ut conservetur sanitas, regimine rationis moderandæ sint, id aliis relinquitur. Quod si vero post iracundiam imminentes biliosi adfectus se signis suis, strictura scilicet circa præcordia ibique angustia, rosione in ventriculo, lassitudine membrorum prodant; tunc statim diluentibus, antispasmodicis, absorbentibus aliisque demulcentibus & lenioribus medicamentis avertantur gravissima & periculosissima illa mala. Angue autem pejus, si tunc conatus vomendi adessent, vomitoria, aut drastica alia remedia fugiantur. Hisce enim effusa bilis vis, primas vias irritans, magis exaltatur & quod illius propria

pria acrimonia arrodere non valuit, certo satis jam drafti-
cum medicamentum efficiet, ut sic non raro ægri morti
tradantur necesse sit.

§. XXXVI.

Sed plura jam addere limites scripto huic positi non
permittunt. Velaque igitur sunt contrahenda, licet mul-
ta prolixius pertractari variaque adhuc momenta allatis
jungi potuissent huc spectantia. Te vero L. B. enixe ro-
go, ut omnia æqui bonique consulere velis, quæ per vi-
res exiguas proferre licuit. Laus vero & gloria sit sum-
mo quod veneramur, Numini, pro auxilio mihi id non
merenti præstito, omniaque, quod iterum iterumque ab
illo rogo, mea conamina in sui gloriam proximique
salutem cedere jubeat.

F I N I S.

Pl. 157. 80

?

ULB Halle

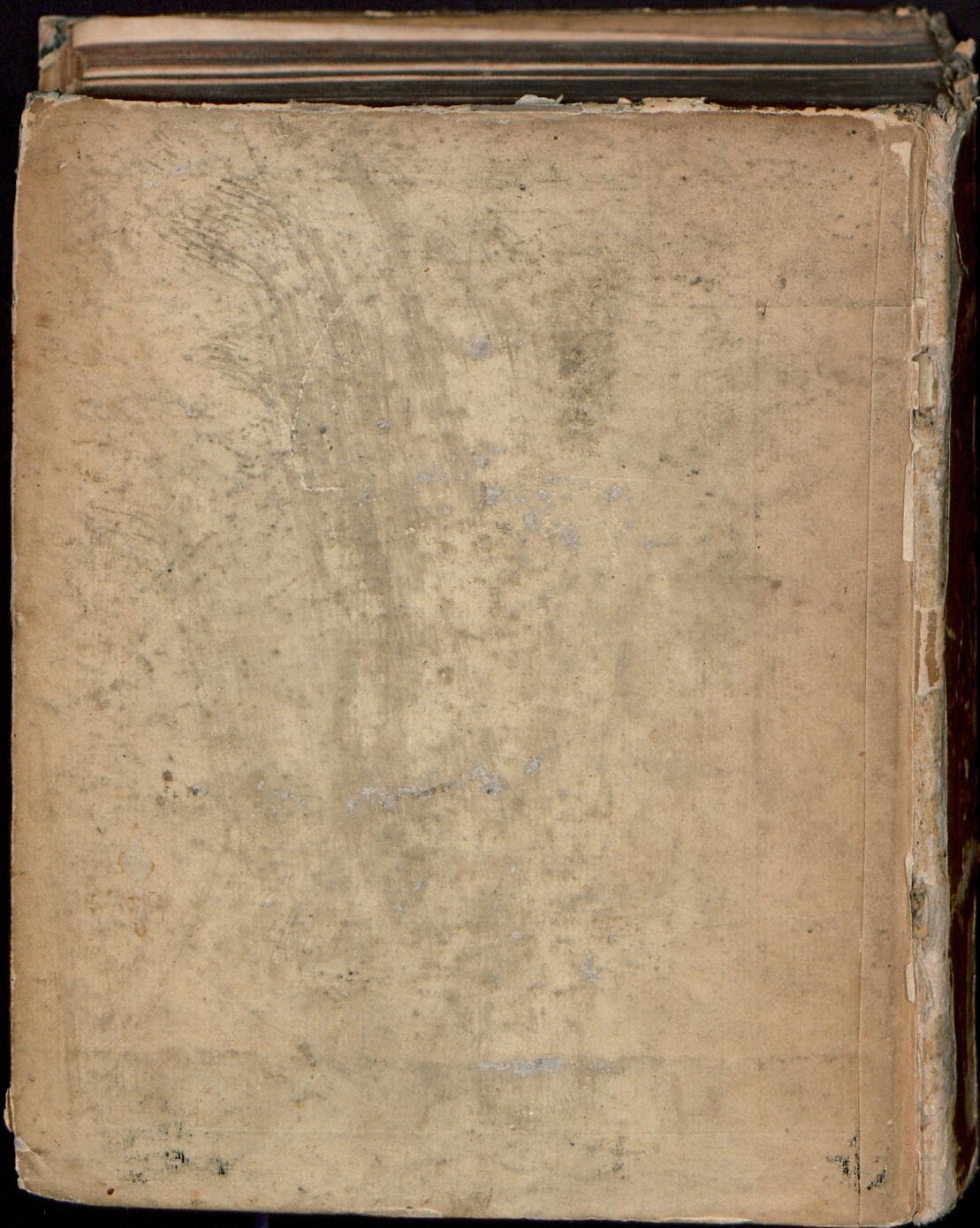
3

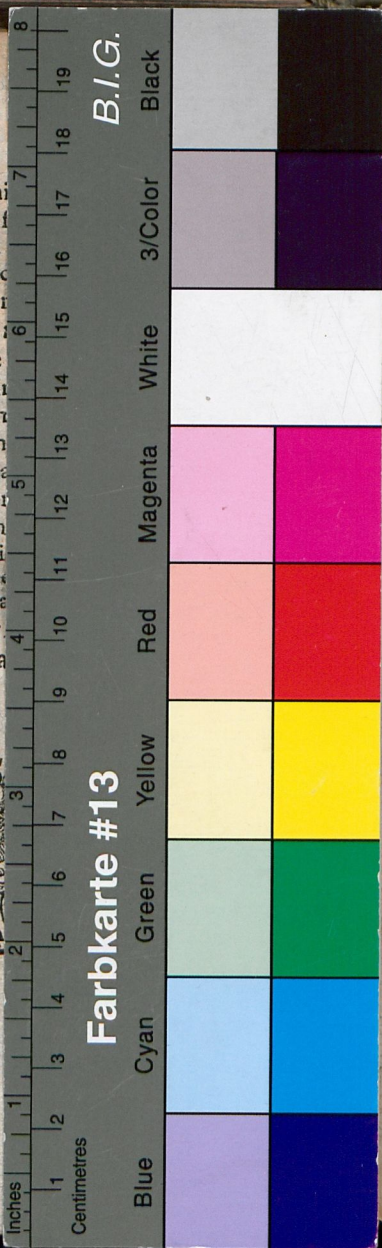
002 179 687

sb

12

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
**PRÆSERVATIONE
MORBORUM
MILITARIUM,**

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiſſa Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E
DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
FACULT. MEDICÆ SENIORE
DECANO SUO SPECTATISSIMO,
Domino Patrōno, Præceptore ac Promotore ſuo, omni honoris cultu proſequendo,
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQUE CONSVETIS
ANNO MDCCXLV. D. MART.
Publicæ ac placidæ Eruditorum ventilationi ſubjicet
AUCTOR ET RESPONDENS
DANIEL DREISOVIUS,
STOLPENSIS POMERANUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.